

THE NEW MAP: ENERGY, CLIMATE AND THE CLASH OF NATIONS

Daniel Yergin, New York, Penguin, 2020., 492 str.

Marta Zorko

Fakultet političkih znanosti
Sveučilište u Zagrebu
E-mail: marta.zorko@fpzg.hr

Recenzija knjige
Zaprimljeno: 17. 11. 2021.
Prihvaćeno: 22. 11. 2021.

Yerginova "nova karta" na prvi pogled podsjeća na velike najave preslagivanja svjetskog poretka, karakteristične za razdoblje znanstvenih *endizama* po svršetku Hladnog rata. Najavljeni završeci ideologija, povijesti, geografije, koncepta nacionalne države, ne samo da se nisu ostvarili, već su vrlo brzo u svjetskim znanstvenim krugovima polučili suprotan učinak – zazivanje njihovih "osveta" ili velikog povratka. Međutim, kako klasični postulati spomenutih disciplina ustvari nisu nestali, tako se nisu ni vratili.

Na tragu tog shvaćanja, niti Yerginova nova karta ne donosi nove postulate za razumijevanje svjetskog sustava, već ukazuje na utjecaj energetske natjecanja, razvoja tehnologije i klimatskih posljedica na potencijalne promjene u odnosima moći u poznatoj i jasno definiranoj geopolitičkoj areni. Autor nagrađen Pulitzerovom nagradom, čiji su prošli radovi doživjeli i ekranizaciju, pokušava čitateljima pojasniti novu svjetsku kartu kroz nove odnose moći. Njegovu argumentaciju prati pregršt statističkih podataka, zanimljivosti i činjenica. Ipak, u novoj svjetskoj karti malo je toga novog. Istraživanje natjecanja za svjetsku moć među državnim subjektima definicija je klasične geopolitike – iste one koja je u pompoznom najavama nestajala i isto se tako pompozno vraćala posljednjih desetljeća.

Yergin se naime orijentira prema globalnom energetske natjecanju između SAD-a, Kine i Rusije, stvarajući tako *novu* kartu, no orijentiranu isključivo prema klasičnom natjecanju u dobro poznatom *zatvorenom ringu* za odmjerenje snaga koji je definirao još Halford Mackinder 1904. godine. Već pogled na sadržaj knjige pokazuje zapravo kakva je Yerginova karta. Ona je orijentirana prema SAD-u, Kini i Rusiji u kontekstu velikog energetske natjecanja koje podsjeća na novi Hladni rat (ili Hladni rat 2.0, kako ga nazivaju neki autori koji veću pažnju pridaju razvoju tehnologije i informatizaciji), uz marginaliziranje svjetskih regija koje bi na to natjecanje mogle utjecati svojom potražnjom ili pomanjkanjem iste. Europa, konkretnije Europska unija, objektivizirana je u natjecanju između ruske ponude prirodnog plina i američkog plina iz škrljeva koji se sve više probija na svjetsko tržište. Marginalizirani su i mnogoljudni dijelovi svijeta poput Indije i tehnološki div poput Japana, promatrani kao potencijalni potrošači američkog plina i pijuni u velikoj igri ovih triju energetske sila. U prepoznatljivoj tradiciji američke vanjskopolitičke misli, Bliski istok dobiva zasebno poglavlje i zasebnu kartografiju objekta koji je ukorijenjen u već desetljećima poznate odnose i *geografsku* predodređenost prema nestabilnosti. Zanimljivo je i to kako je samo američka karta definirana kao *nova*. Ostale karte, u jedini ili množini, sporadični su prikazi regionalnih odnosa moći u jednoj viziji za

vladanje svijetom, utemeljenoj na dobro poznatim geopolitičkim postulatima borbe za strateške resurse.

Američka nova karta, prikazana u prvom poglavlju, potencijalna je mapa budućih odnosa nakon otkrića plina iz škrljevca. Nova energetska šansa Amerike, koja se ukazala razvojem tehnologije i mogućnostima iscrpljivanja bivših naftnih bušotina, ukazuje na renesansu u energetskim odnosima, kako je naziva Yergin. Ipak, ovaj narativ je sve samo ne *nova priča*. Rasprave o potencijalnoj štetnosti po okoliš, vezane uz iscrpljivanje ovog plina (*fracking*), ali i *rat* za potencijalne buduće dobavne pravce, traju preko desetak godina. Možda je najbolji primjer *Inicijativa triju mora* koja je nastala na potencijalnoj suradnji država članica inicijative u području energetike i komunikacija. Ishod ove suradnje je prioritiziranje izgradnje LNG terminala na *europskim morima* u svrhu diverzifikacije opskrbnih pravaca plinom u Europi. Ukoliko se u ovu računicu pridoda njezina politička pozadina, povezana s pitanjem čiji će plin stizati ovim putem i *protiv koga* je usmjerena diverzifikacija, jasno je da se globalne energetske igre vezane uz europsku opskrbu plina igraju već desetljećima, i to upravo one između kopnenog transporta ruskog plina i potencijalnog pomorskog transporta američkog plina.

Najavljujući "eru plina iz škrljevca", Yergin piše o "rebalansiranju geopolitike" (str. 58). Ovo je zanimljiv izbor riječi, ako uzmemo u obzir kako su dosad u literaturi korišteni znatno agresivniji pojmovi poput geopolitičkih lomova, preokreta ili promjena. Rebalansiranje geopolitike u američkoj karti za Yergina znači (zasluženi) američki povratak na mjesto najvećeg proizvođača nafte koji se dogodio negdje krajem 2018. godine nakon skoro pola stoljeća u kojem je ta pozicija za Ameriku bila izgubljena. Opisujući koristi otkrića plina iz škrljevca po globalno pozicioniranje SAD, zazivajući istovremeno usporavanje u energetskom poletu, Yergin zaključuje kako je pandemija na globalnom planu *odradila posao* za protivnike *frackinga* i usporila do tada nekontrolirani rast SAD-a kao energetske supersile. On također predviđa kako će povratak na staro nakon pandemije zapravo biti rebalans – vidljiv u sporijem ali stabilnijem rastu i pozicioniranju SAD.

Rusku kartu Yergin iscrta u drugom poglavlju, prepoznajući je u novoj orijentaciji prema istoku u kontekstu suradnje s Kinom. Povezivanje Mackinderovog predviđanja ovladavanja Heartlandom vidi u energetske suradnji ovih dviju zemalja: "odnos koji je nekada bio zasnovan na Marxu i Lenjinu sad je utemeljen na nafti i plinu" (str. 126). Ipak, stožernu državu za balansiranje tronošca odnosa između Kine, Rusije i SAD u Aziji Yergin pronalazi u Kazahstanu. Točnije, u mudrom čovjeku na čelu te države – bivšem predsjedniku Nursultanu Nazarbajevu – koji je za svoje vladavine uspješno balansirao na unutarnje- i na vanjskopolitičkom, kao i ekonomskom planu (str. 122). Stožerni zaokret prema srcu Azije naoko se čini logičnim u odnosu ovih regionalnih snaga, uz rusku želju za diverzifikacijom potražnje, ali podcjenjivački je orijentiran prema Europi, pogotovo imajući na umu projekt *Sjeverni tok 2* i posebne odnose Rusije i Njemačke bez obzira na stav(ove) ostalih članica Unije.

Kineska karta, kojom se bavi u trećem poglavlju, za Yergina je sročena u G2 paradigmi, koja podrazumijeva ekonomsko natjecanje dviju sila: SAD-a i Kine. Već dugo se vodi rasprava o smislu postojanja foruma G7, odnosno koncepta G8, jer je uključivanjem Rusije prerastao strogo ekonomske postulate na kojima je bio građen. Ukoliko Forum nije utemeljen na strogo ekonomskim parametrima, legitimno pitanje koja članstvo Rusije otvara jest koji su to kriteriji kojima bi se neke druge regionalne sile s globalnim pretenzijama trebale uključiti ili držati podalje od ovog

elitnog kluba?¹ Širenje foruma prema suradnji razvijenih zemalja i zemalja u razvoju (G8-G20) i dalje ne oblikuje jednoznačan obrazac za članstvo, već ostavlja prostora za geopolitičke kalkulacije. Yergin stvarni okvir globalnih ekonomskih odnosa vidi u formatu G2, koji službeno ne postoji, ali podrazumijeva "40 posto svjetskog BDP-a i 50 posto svjetske vojne potrošnje" (str. 129). Ovo natjecanje, istovremeno suradnja i ekonomska međuovisnost, čine za Yergina okosnicu svjetskog poretka i središnjicu budućih odnosa moći na globalnoj razini. Hoće li ovi odnosi voditi prema novom hladnom ratu ili pak globalnom G2 vodstvu ovisi o američkoj politici prisutnosti u Tihom oceanu, ali i neprijateljskoj orijentaciji spram Kine) s jedne, te kineskom inzistiranju na inicijativi *Jedan pojas, jedan put* s druge strane. Agresivnost u provođenju ovih geopolitičkih projekata definirat će i konture svjetskih odnosa u klasičnoj repetitivnoj geopolitičkoj utakmici.

Karte (množina!) Bliskog istoka iz četvrtog poglavlja sadržane su u pojedinačnim prikazima regionalnih pokušaja pozicioniranja na ovom području koje Yergin pronalazi ponajprije u prošlosti, dok smjernice ili upute za buduće djelovanje na globalnom planu – tzv. *Roadmap*, kojemu je posvećeno peto poglavlje – vidi u trendovima razvoja tehnologije. Poglavlje o Bliskom istoku donosi tek prikaz pozicija regionalnih igrača, podsjećajući na niz klasika napisanih o ovim "linijama u pijesku", kako ih naziva i Yergin (str. 193), a povijest turbulentnih odnosa Yergin upotpunjava smjernicama paralelnih predviđanja razvoja budućih odnosa moći s obzirom na potencijalni razvoj tehnologije i s njim povezane međuovisnosti.

Klimatska karta iz šestog poglavlja orijentirana je na ideje kako su sve češće klimatske krize pogodone napore za energetske tranzicije sa zelenim predznakom. Opisujući međunarodne napore i američku ulogu u njima, Yergin zaključuje kako oni nisu polučili očekivane rezultate. Yerginova kritika New Green Dealova napokon pozicionira EU na svjetsku pozornicu utjecaja, iako se daje naslutiti da predvodništvo u zelenim politikama ne može imati učinka bez suradnje SAD-a i Kine. Spominje sporadično i ključna pitanja napora na globalnoj razini – pitanje klimatske pravde i problema kratkoročnih ulaganja s dugoročnim posljedicama. Stoga, predviđanje kako će buduća klimatska karta izgledati, ili kako je u ovoj fazi naziva – "obnovljivi krajolik" (str. 394) – i dalje je nejasna. Jasno je kako će emisije CO₂ potencijalno biti manje, ali za koliko i koji će biti predvodnici globalnih zelenih politika, Yergin ne specificira. Nabrajajući alternativne izvore energije, analizira udio Kine i SAD-a u njihovom potencijalnom razvoju, naglašavajući kako je čitanje ove karte bilo znatno jednostavnije prije pojave svjetske pandemije.

Zaključak, znakovitog naslova "Prekinuta budućnost", pokušava odgovoriti na pitanje "kuda ova nova karta energije i geopolitike vodi" (str. 423). Yergin smatra da globalizacija neće nestati nego će se odvijati u suprotnom smjeru fragmentacije kroz sukob nacija. Šteta što u knjizi nemamo priliku vidjeti raspravu s europskim autorima² ili autorima iz područja kritičke geopolitike (Dalby, 2020; 2021) koji tvrde kako je globalizacija od samih početaka bila fragmentirana, nejednaka i sve samo ne globalna. Postojeće teze o deglobalizaciji (Steinberg, 2020) kao posljedici pandemijske globalne krize u skladu su s Yerginovim tezama o njezinoj fragmentaciji, ali i o *roll-back*-u odnosno povratku na početne postavke. Yergin zaključuje kako će "energija – posebice nafta i plin – postati sastavni dio nove geopolitike u post-koronavirusnom svijetu" (str. 426). U tom novom post-covid poretku, za rasprave o novoj geopolitici nema mjesta jer sve što Yergin dalje opisuje dade se smjestiti u

¹ Rasprave o ovoj problematici v. npr. u: Brzezinski (1999), Rischard (2002) i Hajnal (2016).

² V. npr. Czempel, 1999. i radove autora tzv. Lisabonske skupine u: Gruppe von Lissabon, 1997.

okvire povratka tradicionalnoj cikličkoj borbi država gdje resursi i energenti neće postati središnji segment geopolitike, nego će nastaviti biti njezina glavna okosnica kao i proteklih stotinjak godina.

Ova knjiga u kontekstu velikih američkih suvremenih studija o svijetu i pogleda na svijet svakako ima zasluženo mjesto i to ravnopravno s klasicima suvremene geopolitike misli poput Barnetta. Ipak, u kontekstu kritičke geopolitike, autoru se može prigovoriti kako ne pokušava kritički sagledati odnose, već ih pokušava stvarati. Yerginov narativ o novoj karti samo je jedan od narativa plošne klasične geopolitike u dinamičnom suvremenom okuženju. On podsjeća na prikaz samo jednog od mogućih scenarija – i to onog iz američke perspektive. Bez kritičke dubine, i analitičkih prednosti kritičke geopolitike, Yerginova analiza ostaje tek diskurs o svjetskoj moći u danom trenutku iz perspektive jedne svjetske sile koja traži svoje mjesto u rapidno mijenjajućem svijetu.

Literatura

- Barnett, T. P. M. (2007). *Nova karta Pentagona*. U: G. Ó. Tuathail, S. Dalby i P. Routledge (ur.), *Uvod u geopolitiku* (str. 171-174). Zagreb: Politička kultura.
- Brzezinski, Z. (1999). *Velika šahovka ploča*. Varaždin: Interland.
- Czempiel, E. O. (1999). Regionalisierung und Globalisierung. U: *Herausforderungen der deutschen Außenpolitik, Globale Politik für eine globale Welt – Das Vermächtnis von Willy Brandt* (str. 24-31). Bonn: Friedrich-Ebert-Stiftung, Akademie der politischen Bildung.
- Dalby, S. (2020). National Security in a Rapidly Changing World. *Balsille Papers*, 3(2), 1-10. <https://doi.org/10.51644/BAP32>
- Dalby, S. (2021). Unsustainable Borders: Globalization in a Climate-Disrupted World. *Borders in Globalization Review*, 2(2), 26-37. <https://doi.org/10.18357/bigr22202120051>
- Gruppe von Lissabon (1997). *Grenzen des Wettbewerbs: Die Globalisierung der Wirtschaft und die Zukunft der Menschheit*. Bonn: Lizenzausgabe für die Bundeszentrale für politische Bildung.
- Hajnal, P. I. (2016). *The G8 System and the G20: Evolution, Role and Documentation*. London i New York: Routledge.
- Mackinder, H. (1904). Geografski stožer povijesti. U: G. Ó. Tuathail, S. Dalby i P. Routledge (ur.), *Uvod u geopolitiku* (str. 49-53). Zagreb: Politička kultura.
- Rischar, J. F. (2002). *High Noon: 20 Global Problems, 20 Years To Solve Them*. New York: Basic Books.
- Steinberg, J. B. (2020). A "Good Enough" World Order: A Gardener's Manual. U: H. Brands i F. J. Gavin (ur.), *COVID-19 and World Order* (str. 547-583). Baltimore: Johns Hopkins University Press.